

Cursuri universitare

Lavinia Elena STUPARU

Drept comercial

Profesioniștii comercianți

Lavinia Elena STUPARU

Drept comercial

Profesioniștii comercianți

Universul Juridic
București
-2020-

CAPITOLUL I

Noțiuni introductive privind dreptul comercial

Secțiunea 1

Tranziția dreptului comercial în sistemul de drept național

§1. Considerații generale

Intrarea în vigoare a actualului Cod civil¹ și, ulterior, a unui nou Cod de procedură civilă² a adus modificări substanțiale dreptului privat ca diviziune a sistemului de drept român. Noul Cod civil este actul normativ în care legiuitorul a urmărit să încorporeze totalitatea reglementărilor privitoare la persoane, relațiile de familie, relațiile comerciale, precum și cele cu element de extraneitate³.

Acet context normativ a repus în discuția doctrinei naționale⁴ poziția dreptului comercial în sistemul nostru de drept. Problematika ocazionată a fost aceea de a stabili dacă, începând cu 1 octombrie 2011 (data de intrare în vigoare și de punere în aplicare a Codului civil), dreptul comercial a continuat să rămână o ramură autonomă a sistemului de drept național sau a devenit o subramură a actualului drept civil.

Formularea unui răspuns are ca punct de pornire interpretarea dată sintagmelor „ramură de drept” și „subramură de drept”. În literatura juridică, criteriile tradiționale luate în considerare pentru determinarea ramurilor de drept au fost obiectul propriu de reglementare, metoda de reglementare, caracterul normelor juridice, natura sancțiunilor, principiile proprii, calitatea subiectelor sau voința legiuitorului.

¹ Adoptat prin Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 511/24.07.2009, modificată și rectificată ulterior, iar apoi republicată în M. Of. nr. 505/15.07.2011. Legea nr. 287/2009 a fost pusă în aplicare de Legea nr. 71/2011, publicată în M. Of. nr. 409/10.06.2011, cu rectificarea și modificările ulterioare. Codul civil și legea sa de punere în aplicare au intrat în vigoare la 1 octombrie 2011, abrogând Codul civil de la 1864, Codul de comerț de la 1887, precum și alte acte normative (art. 230 din Legea nr. 71/2011).

² Adoptat prin Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. nr. 485/15.07.2010, republicată în M. Of. nr. 545/03.08.2012. Legea nr. 134/2010 a fost pusă în aplicare de Legea nr. 76/2012, publicată în M. Of. nr. 365/30.05.2012. Codul de procedură civilă și legea sa de punere în aplicare au intrat în vigoare la 15 februarie 2014.

³ În Expunerea de motive la Codul civil.

⁴ Pe această temă a se vedea: St.D. Cârpenaru, *Dreptul comercial în condițiile noului Cod civil*, în „Curierul Judiciar” nr. 10/2010, pp. 543-546; Gh. Piperea, *Dreptul civil comercial – specie a dreptului civil*, în „Curierul Judiciar” nr. 7-8/2011, pp. 363-367; C. Predoiu, *Reflecții asupra uniformizării dreptului privat român, precum și aptitudinile sistemului judiciar în aplicarea noului Cod civil*, în „Dreptul” nr. 12/2011, pp. 11 și urm.; M. Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Comentarii*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2011, pp. 15-91; A. Tudor, P. Rosenberg, O. Rădulescu, *Dreptul comercial trebuie să rămână o disciplină autonomă și după intrarea în vigoare a noului Cod civil*, în „Revista de Drept Comercial” nr. 7-8/2011, pp. 124 și urm.; C. Gheorghe, *Drept comercial român*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, pp. 23-25; M. Nicolae, *Unificarea dreptului obligațiilor civile și comerciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 97; L. Tulească, *Drept comercial. Comerțanții*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 28; I. Didea, *Drept comercial*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 7.

Raportat la criteriul considerat hotărâtor, respectiv cel al obiectului de reglementare juridică, ramura de drept desemnează un ansamblu de norme juridice, aflate într-o legătură organică, care reglementează relațiile sociale care au același specific și din același domeniu, folosind aceeași metodă sau un complex de metode⁵. În schimb, subramura de drept este prefigurată de o grupare de instituții juridice care formează obiectul unor reglementări juridice distincte⁶.

§2. Dreptul comercial ca ramură de drept privat

Sub imperiul cadrului normativ anterior datei de intrare în vigoare a actualului Cod civil, dreptul comercial român era o *ramură de drept autonomă* în cadrul sistemului de drept național.

Obiectul de reglementare în ramura dreptului comercial era format din relațiile sociale cu conținut patrimonial sau personal nepatrimonial născute din fapte de comerț.

Reglementarea juridică a faptelor de comerț era asigurată, în principal, de dispozițiile Codului de comerț român de la 1887 (art. 3, art. 4, art. 56) și, în subsidiar, de ale altor acte normative comerciale.

Faptele de comerț erau considerate acele operațiuni juridice de comerț constând în acte juridice și fapte juridice prin care se realizau schimbul și circulația bunurilor și valorilor, precum și producerea de bunuri și prestarea de servicii, efectuate cu intenția de a obține profit și care dobândeau caracter comercial datorită calificării date de lege sau calității de comerciant a părților care participau la operațiunea juridică respectivă⁷.

Reglementarea generală a faptelor de comerț de prevederile Codului de comerț permitea gruparea acestora în următoarele trei categorii: fapte de comerț obiective, fapte de comerț subiective și fapte de comerț unilaterale (mixte).

Faptele de comerț obiective erau actele juridice și operațiunile enumerate exemplificativ⁸ de art. 3 din Codul de comerț, care aveau o natură juridică comercială deoarece însăși legea le califica astfel și pentru care era irelevantă voința subiectele de drept care le efectuau sau dacă acestea aveau sau nu calitatea de comerciant⁹.

⁵ I. Dogaru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Europa, Craiova, 1998, p. 209.

⁶ R. Nițoiu, A. Șorop, *Teoria generală a dreptului*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 142.

⁷ A se vedea: V. Găină, L.E. Smarandache, *Drept comercial român*, Ed. Alma, Craiova, 2010, p. 174; S. Angheni, *Drept comercial. Tratat*, Ed. C.H. Beck, București, 2019, pp. 27 și urm.

⁸ Pentru susținerea acestui caracter al enumerării din art. 3 C. com., a se vedea I.N. Fișescu, *Curs de drept comercial*, Ed. Al Th. Doicescu, București, 1929, pp. 32-33. Pentru opinia care afirma un caracter limitativ al enumerării, a se vedea C.C. Arion, *Elemente de drept comercial*, Ed. Librăriei Soccec&Co. Societate anonimă, București, 1920, p. 48, iar pentru opinia conform căreia enumerarea era absolut limitativă și relativ demonstrativă, a se vedea M. Volonciu, C. Stoica, *Drept comercial*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 20.

⁹ Reglementarea faptelor de comerț obiective permitea gruparea lor în: a) *fapte de interpunere în schimbul și circulația bunurilor și valorilor* (vânzarea și cumpărarea comercială; operațiunile de bancă și operațiunile de schimb valutar); b) *fapte de tipul întreprinderilor*, prin care se organiza și se desfășura activitatea de producere de bunuri sau de prestare de servicii (întreprinderile de construcții; întreprinderile de fabrică; întreprinderile de manufactură; întreprinderile de editură și de imprimărie; întreprinderile de furnituri; întreprinderile de spectacole publice; întreprinderile de comisioane, agenții și oficii de afaceri; întreprinderile de librărie și obiecte de artă când altul decât autorul sau artistul vinde; întreprinderile de transporturi de persoane sau de lucruri pe apă sau pe uscat; întreprinderile de asigurare; întreprinderile de depozit în docuri și antrepozite, inclusiv toate operațiunile asupra recipiselor de depozit și asupra scrisorilor de gaj); c) *operațiuni conexe* (contractele de report

Faptele de comerț subiective, reglementate de art. 4 din Codul de comerț, erau considerate toate acele acte și obligații care nu făceau parte din categoria faptelor de comerț obiective, erau realizate de comercianți în exercitarea profesiei lor de comercianți și nu erau afectate de excepțiile de la prezumția de comercialitate impusă de lege (adică nu aveau natură civilă sau comerciantul nu le imprima prin voința sa o natură necomercială).

Faptele de comerț unilaterale erau reglementate de prevederile art. 56, art. 6 și art. 893 din Codul de comerț. Categoria acestora includea operațiunile juridice care pentru una dintre părți erau considerate civile, iar pentru cealaltă parte erau considerate comerciale (fie prin calificarea dată de lege, fie pentru că participa un comerciant), însă raportul juridic dintre contractanți avea natură comercială și i se aplica legea comercială. Existau și două excepții impuse normativ, respectiv nu se aplicau necomercianților dispozițiile legii comerciale privind persoana comercianților și legile comerciale nu erau incidente atunci când legiuitorul prevedea în mod expres acest lucru.

Reglementarea asigurată de Codul de comerț român pune în evidență *sistemul de determinare al domeniului dreptului comercial*. La nivel general, în această materie literatura de specialitate¹⁰ a identificat două sisteme de determinare, respectiv sistemul obiectiv și sistemul subiectiv. În sistemul obiectiv, dreptul comercial are ca obiect normele juridice destinate unei categorii de operațiuni juridice, denumite de lege „fapte de comerț”, fără a avea vreo relevanță calitatea persoanei care le realizează (un drept obiectiv/tehnic al actelor de comerț¹¹). În sistemul subiectiv, dreptul comercial are ca obiect normele juridice care reglementează relațiile sociale născute din actele juridice la care participă persoanele care au calitatea de comerciant (un drept subiectiv al profesioniștilor de tipul comercianților)¹². La nivel particular, domeniul dreptului comercial român cuprindea normele juridice cu privire la faptele de comerț și la comercianți, fiind determinat de un sistem obiectiv completat cu un criteriu subiectiv. Altfel spus, avea mai degrabă un caracter mixt, deoarece Codul de comerț pornea de la o concepție obiectivă (definind faptele de comerț), dar continua cu o prezumție de comercialitate pentru toate faptele juridice ale comercianților, reglementate cu ascendență în sistemul subiectiv¹³.

În perioada analizată, *legătura juridică dintre dreptul civil și dreptul comercial* era consacrată de prevederile art. 1 din Codul de comerț, în sensul că dreptul comercial avea ca drept comun dreptul civil. Acesta din urmă se aplica raporturilor juridice comerciale numai dacă în legislația comercială nu existau dispoziții sau acestea erau insuficiente pentru a le reglementa.

Ca *definiție*, dreptul comercial era o ramură de drept privat formată din ansamblul de norme juridice care reglementau relațiile sociale patrimoniale și personal nepatrimoniale născute din fapte de comerț și cele la care participau comercianții.

asupra titlurilor de credit; operațiunile de bursă; cumpărările sau vânzările de părți sociale sau acțiuni ale societăților comerciale; operațiunile de intermediere în afaceri comerciale; cambia sau ordinele în produse sau mărfuri; operațiunile cu privire la navigație; depozitele pentru cauză de comerț; contul curent și cecul; contractele de garantare a executării obligațiilor comerciale).

¹⁰ St.D. Cârpenaru, *Tratat de drept comercial român. Ed. a III-a revizuită. Conform noului Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 10.

¹¹ Sistemul obiectiv a fost adoptat de legislația franceză și de celelalte legislații de inspirație franceză, inclusiv de legislația românească până la abrogarea Codului de comerț. A se vedea S. Angheni, *Drept comercial. Profesioniștii-comercianți*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. XX.

¹² Concepția subiectivă este proprie legislației germane.

¹³ C. Gheorghe, *op. cit.*, 2013, p. 13.